

A woman with long blonde hair, seen from behind, stands on a cobblestone walkway. She is wearing a bright red, long-sleeved, belted dress and black boots. She is looking out over a Parisian river at dusk. In the background, the Eiffel Tower is visible against a purple and orange sky. A bridge with lights spans the river. To the left, a large, ornate street lamp with three glowing lanterns stands on a stone pedestal. The overall mood is romantic and cinematic.

NICOLAS BARREAU

*Pieni
elokuwateatteri
Pariisissa*

TAMMI

Nicolas Barreau

PIENI
ELOKUVATEATTERI
PARIISISSA

SUOMENTANUT VEERA KASKI

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ TAMMI | HELSINKI

Saksankielinen alkuteos *Eines Abends in Paris*
(First published in Germany by Thiele Verlag) ilmestyi 2012.

Copyright © Thiele Verlag, 2012

Published by arrangement with SalmaiaLit.

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Tammi 2014

Painettu EU:ssa

ISBN 978-951-31-7794-2

Mitä elämässäsi teetkin, rakasta sitä sydämesi pohjasta.

– ELOKUVASTA CINEMA PARADISO

1

Eräänä iltana Pariisissa, noin vuosi sen jälkeen kuin Cinéma Paradis oli avattu uudelleen ja tarkalleen kaksi päivää siitä kun ensimmäistä kertaa olin suudellut punatakkista tyttöä ja jäänyt kuumeisesti odottamaan seuraavaa kohtaamistamme, tapahtui jotain uskomatonta. Jotain, mikä sai koko elämäni kierähtämään päälaelleen ja pikku elokuvateatterini muuttumaan lumotuksi paikaksi – paikaksi, jossa kaipaus kohtasi muistot ja jossa unelmista yhtäkkiä saattoi tulla totta.

Hetkessä olin osa tarinaa, jota hienompaa ei keksittäisi edes elokuvissa. Minä, Alain Bonnard, irtosin totutulta kiertoradaltani ja sinkouduin keskelle elämäni suurinta seikkailua.

”Sinä nyt vain olet sellainen laitamien mies. Tarkkailija, joka seisoo mieluiten vähän sivussa tapahtumista”, Robert oli kerran sanonut minulle. ”Älä sillä turhaan vaivaa päätäsi.”

Robert on ensinnäkin ystäväni. Toisekseen hän on astrofyysikko, joka koettelee lähipiirinsä hermoja soveltamalla astrofysiikan lainalaisuuksia arkitodellisuuteen.

Mutta yhtäkkiä en enää ollutkaan tarkkailija, olin yltä päältä sisällä tuossa kiivaassa, odottamattomassa, pään pyö-

rälle panevassa myllerryksessä, joka salpasi minulta hengen ja melkein vei järkenikin. Kohtalo oli antanut minulle lahjan, otin sen ihastuksissani vastaan ja samalla melkein menetin naisen, jota rakastin.

Sinä iltana astuessani viimeisen näytöksen jälkeen ulos sateen kastelemalle kadulle, jonka pinnasta arkana heijastui katulyhdyn valo, en kuitenkaan aavistanut siitä kaiketta vielä mitään.

En myöskään tiennyt, että Cinéma Paradis kätki sisäänsä avaimen erään salaisuuden ratkaisuun, josta lopulta riippui koko onneni.

Vedin ristikon alas ja suljin paikat, oikaisin selkäni ja hengitin syvään. Sade oli lakannut, se oli ollut vain vähäinen kuuro. Ilma tuntui leudolta ja keväiseltä. Nostin takin kauluksen pystyyn ja olin jo lähdössä, kun vasta huomasin pienen hintelän trenssitakkiin pukeutuneen miehen, joka seisoi hämärissä vaalea nainen vierellään ja tutkiskeli elokuvateatteria kiinnostuneena katseellaan.

”Hi”, mies sanoi selvästi tunnistettavalla amerikan-englannilla. ”Oletteko tämän teatterin omistaja? *Great film, by the way.*” Hän viittasi kädellään kohti mainosvitriiniä ja hänen katseensa viivähti kunnioittavasti *The Artist* -elokuvan mustavalkoisessa julisteessa. Elokuvan vanhanaikainen hiljaisuus oli saattanut etenkin uuden maailman ihailusta suunniltaan.

Nyökkäsin kevyesti ja odotin, että hän tyrkkäisi käteeni kameran ja pyytäisi minua ottamaan kuvan itsestään rousvansa kanssa elokuvateatterini edessä. Teatteri tosin ei ole Pariisin vanhin mutta kuitenkin yksi noista pienistä vanhoista tunnelmallisista, jotka nykypäivänä ikävä kyllä ovat

kuolemaisillaan sukupuuttoon. Mutta silloin pikkumies otti askelen lähemmäs ja katsoi minuun ystävällisesti sarvisankaisten silmälasiansa takaa. Yhtäkkiä minusta tuntui että tiesin hänet jostain, mutten osannut sanoa mistä.

”Meillä olisi puhuttavaa teille, *monsieur*...”

”Bonnard”, sanoin. ”Alain Bonnard”.

Hän ojensi minulle kätensä, ja puristin sitä jotakuinkin ihmeissäni.

”Olemmeko tavanneet?”

”Ei, ei, en usko. *Anyway... nice to meet you, monsieur Bonnard*. Olen...”

”Ai, oletteko sukua sille Bonnardille? Taidemaalari?”

Vaaleahiuksinen nainen oli astunut esiin varjoista ja katsoi minuun nauravin sinisin silmin.

Nuo kasvot olin varmasti nähnyt aikaisemmin. Monta-kin kertaa.

Kesti pari sekuntia ennen kuin yhdistin. Ja jo ennen kuin hiekanväriseen trenssiin pukeutunut amerikkalainen oli saanut lauseensa loppuun, tiesin, kuka edessäni seiso.

Minua tuskin voi moittaa siitä, että silmäni revähtivät ällistyksestä ammolleen ja avainnippu valahti kädestäni. Koko kohtaaminen tuntui – Notting Hill -elokuvan ujon kirja-kauppiiaan sanavalintaa lainatakseni – melko surrealistiselta. Ainoastaan avainten hiljainen kilahdus niiden tipahtaessa eteeni jalkakäytävälle vakuutti minut siitä, että tämä tapahtui todella. Niin epätodelliselta kuin se tuntuikin.

2

Jo lapsena iltapäivistä parhaita olivat ne, jotka vietin Bernard-sedän kanssa. Kun koulukaverini pyysivät toisiaan pelaamaan jalkapalloa, kuuntelivat musiikkia tai vetivät nättejä tyttöjä letistä, minä juoksin Rue Bonapartea alas kunnes näin Seinen, käännyin vielä kaksi kertaa kulmasta, ja sitten oli edessäni pikku katu, jonka varrella sijaitsi talo, jossa unelmani asuivat – Cinéma Paradis.

Bernard-setä oli jonkinmoinen musta lammas Bonnardin suvussa, jossa oli tapana työskennellä oikeustieteen tai hallinnon alalla – mies, joka omisti *cinéma d'artin*, pienen taide-elokuvateatterin. Bernard-setä ei muuta tehnyt kuin katseli ja esitti elokuvia, vaikka kaikkihan nyt tiesivät että elokuvat vain täyttivät ihmisten pään koirankujeilla – ei, se ei oikein ollut kunniallista! Vanhemmissani ystävyysteni tuon epäsovinnaisen sedän kanssa herätti kummastusta. Setä ei ollut naimisissa, hän oli vuoden 1968 keväällä osoittanut mieltään kulttuuriministerin ajamaa Cinémathèque française -elokuvakeskuksen sulkemista vastaan raivostuneiden opiskelijoiden ja elokuvantekijöiden joukossa johon lukeutui myös kuuluisa Françoise Truffaut, ja joskus hän

jopa nukkui yönsä projektorihuoneen puhkikuluneella punaisella sohvalla. Koska kuitenkin olin hyvä koulussa enkä muutoinkaan aiheuttanut hankaluuksia, he antoivat minun olla. Kai he toivoivat, että ”filmihullutukseni” ajallaan menisi itsestään ohi.

Minä puolestani en sitä toivonut. Cinéma Paradis’n vanhanaikaisen lipunmyyntikojun yläpuolella oli juliste, jossa oli suurten elokuvaohjaajien kasvokuvia ja niiden alla teksti: *Le rêve est réalité* – unelma on todellisuutta. Pidin siitä suunnattomasti. Ja se, että elokuvan keksijä oli ollut ranskalainen Louis Lumière, riemastutti minua.

”Kuvittele, Bernard-setä!” huudahdin ja taputin lapsekkaan innokkaasti käsiäni. ”Se mies loi valkokankaalle valon ja hänen nimensäkin tarkoittaa valoa – *lumière*, sehän on ihmeellistä!”

Bernard-setä nauroi ja asetteli hellävaroin paikoilleen ison filmikelan, jollaisia vielä siihen aikaan oli kaikissa elokuvateattereissa ja jotka projektorissa pyöriessään yhdistivät tuhannet yksittäiset silmänräpäykset suureksi ihmeeliseksi kokonaisuudeksi – minun silmissäni se oli puhdas taikuutta.

Olin monsieur Lumièrelle todella sydämestäni kiitollinen kinematografian keksimisestä, ja luulenpa että olin luokaltani ainut, joka tiesi että ensimmäinen, vain muutaman sekunnin mittainen elokuva vuodelta 1895 esitti junan saapumista La Ciotat’n asemalle. Ja että ranskalaisella elokuvalla oli impressionistinen sielu, niin kuin Bernard-setä monet kerrat minulle tähdensi. Minulla ei ollut aavistustakaan, mitä impressionistinen tarkoitti, mutta se oli varmasti jotain hyvin hienoa.

Kun luokkamme vähän myöhemmin vieraili kuvaamataidon opettajamme *madame* Balandin kanssa Jeu de Paumes-ssa, missä impressionistiset maalaukset vielä silloin olivat esillä ennen muuttoaan Quai d'Orsayn vanhalle asemalle, löysin hempeiden väripisteiden ja valoa tulvivien maisemien keskeltä myös yhden mustan, valkoista savua syöksevän veturin, joka juuri saapuu asemalle.

Katselin maalausta pitkään ja uskoin nyt tietäväni, miksi ranskalaista elokuvaa sanottiin impressionistiseksi. Se liittyi jotenkin saapuviin juniin.

Bernard-setä kohotti huvittuneena kulmakarvojaan kertoessani hänelle teoriastani, muttei hennonut oikaista minua.

Sen sijaan hän opetti minut käyttämään elokuvaprojektorin sekä teroitti mieleeni, miten viimeisen päälle tarkkana täytyi aina olla, jottei selluloidinauha milloinkaan viipynyt liian pitkään valonsäteen edessä.

Kun kerran katsoimme yhdessä Cinema Paradison, ymmärsin syyn. Tuo italialainen klassikko oli yksi sedän lempi elokuvista – epäilin, että hän oli nimennyt teatterinsakin sen mukaan, vaikkei se impressionistissieluinen ranskalainen elokuva ollutkaan. ”Ei hassumpi italialaiseksi, *pas mal, hein?*” setä kumisi äreän patrioottiseen tyyliinsä muttei silti täysin pystynyt kätkemään liikutustaan. ”Kyllä, on se myönnettävä että italialaisistakin johonkin on.”

Nyökkäsin, vielä sisintäni myöten järkkyyneenä vanhan elokuvaprojektorinkäyttäjän traagisesta kohtalosta, miehen, joka sokeutuu teatterinsa tulipalossa. Näin tietenkin itseni pienessä Totò-pojassa, vaikkei minun äitini koskaan lyönytkään minua siitä hyvästä että olisin tuhlanut rahat

elokuviin. Eipä minun tarvinnutkaan tuhlata, sillä sain nähdä mitä parhaimpia elokuvia ilmaiseksi, väliin myös sellaisia, jotka eivät välttämättä olleet yksitoistakesäiselle pojalle omiaan.

Bernard-setä ei pahemmin piitannut ikärajoista, kunhan kyseessä oli ”hyvä” elokuva. Ja hyvä elokuva oli sellainen, jossa oli ajatusta. Sellainen, joka kosketti ihmisiä, kohtasi heidät myötätuntoisesti tässä olemassaolomme vaikeassa yrityksessä. Sellainen, joka antoi katsojille matkaan mukaan unelman, josta he saattoivat pitää kiinni, tässä elämässä, joka ei aina ollut helppoa.

Cocteau, Truffaut, Godard, Sautet, Chabrol, Malle – he olivat minulle kuin naapurinsetiä.

Pidin peukkuja Viimeiseen hengenvetoon -elokuvan pikkukonnalle, vedin Orfeuksen kanssa ohuet hansikkaat käteen ja halkaisin peilejä, jotta saatoin astua niistä läpi ja pelastaa Eurydiken manalasta. Ihailin Kaunottaren ja hirviön ylimaallisen kaunista Belleä, joka lanteille ulottuvat vaaleat hiukset hohtaen asteli lepattava monihaarainen kynttelikkö kädessään surullisen hirviön linnassa, ja jännitin yhdessä Viimeisen metron juutalaisen teatterinomistajan Lucas Steinerin kanssa, joka teatterinsa kellariin piiloutuneena joutui kuuntelemaan, kun hänen vaimonsa ylhäällä näyttämöllä rakastui vastaanäyttelijäänsä. Kiljahtelin yhdessä Suuren nappisodan toisiaan mukiloivien poikaviikarien kanssa. Tunsin tuskaa Paratiisin lasten murheen murtahan Baptisten kanssa, joka väkijoukon tungoksessa kadotti Garançensa iäksi, kerrassaan kauhistuin, kun Fanny Ardant Kohtalokkaan naisen lopuksi ampui ensin rakastaansa ja sitten itseään päähän, pidin Zazie – Pariisin päiviä

-elokuvan Zazie-tyttöä aika hurjana suurine silmineen ja hammasrakoineen, ja nauroin Marxin veljeksille oopperassa sekä riitaisien parien naseville sanailuille Billy Wilderin, Ernst Lubitschin ja Preston Sturgesin komedioissa, joiden ohjaajat olivat Bernard-sedälle aina vain *les Américains*.

Preston Sturges, kuten Bernard-setä minulle kerran selitti, oli vieläpä laatinut komediaelokuvan kultaiset säännöt: Takaa-ajo on parempi kuin keskustelu. Makuuhuone on parempi kuin olohuone, ja saapuminen on parempi kuin lähtö. Nämä komiikan säännöt muistan vieläkin.

Les Américains eivät luonnollisestikaan olleet yhtä impressionistisia kuin ”me ranskalaiset”, mutta he osasivat olla erittäin hauskoja ja kirjoittaa terävää dialogia – aivan toista kuin ranskalaisissa elokuvissa, joita katsoessa usein tunsin salakuuntelevansa vuolaita keskusteluja kadulla, kahvilassa, merenrannalla tai vuoteessa.

Voisi sanoa, että kolmetoistavuotiaana tiesin elämästä jo aika lailla, vaikka itse olinkin kokenut vasta vähän.

Kaikki kaverini olivat jo suudelleet tyttöä, minä taas haaveilin kauniista Eva Marie Saintista, jonka olin juuri nähnyt Hitchcockin trillerissä. Tai Kiellettyjen leikkien valonhehkuisesta pikkutyöstä, joka keskellä toisen maailmansodan kauhuja ystävänsä Michelin kanssa uppoutuu omaan pieneen maailmaansa ja salaisella hautausmaalla pystyttää riskejä kuolleiden eläinten haudoille.

Marie-Claire, eräs tyttö koulustani, muistutti mielestäni Kiellettyjen leikkien pientä sankaritarta, ja kerran sitten pyysin häntä setäni elokuvateatterin iltapäivänäytökseen. Olen onnistunut unohtamaan, mitä siellä silloin esitettiin, mutta muistan vieläkin, että koko elokuvan ajan pidimme

toisiamme hikoavista käsistä, enkä irrottanut otettani edes kun nenääni alkoi hirvittävästi kutittaa.

Kun lopputekstit lipuivat valkokankaan poikki, hän painoi kirsikanpunaisen suunsa tiukasti suutani vasten, ja kaikessa lapsen viattomuudessaamme meistä tuli pari – siihen asti kunnes hän kouluvuoden lopussa muutti vanhempiensa mukana toiseen kaupunkiin, joka aikuisten mittapuulla ei ollut Pariisista kaukana mutta ikäisestäni pojasta maailman äärissä – ja siten loittoni ulottumattomiini. Muutaman syvän surun täyttämän viikon jälkeen päätin, että vielä joskus kunnioittaisin surullisen tarinamme muistoa elokuvalla.

Tietenkin halusin jonakin päivänä tulla suureksi elokuvaohjaajaksi. Ja tietenkään minusta ei tullut sitä. Taivuin isäni painostukseen, opiskelin liiketaloutta, koska ”siitä nyt on aina hyötyä”, ja työskentelin muutaman vuoden Lyonissa isossa yrityksessä, joka oli erikoistunut ylellisten kylpyammeiden ja korkealuokkaisten kylpyhuonekalusteiden vientiin. Niin nuori kuin vielä olinkin, ansaitsin paljon rahaa. Vanhempani olivat ylpeitä siitä, että menneiden päivien haaveilijapojasta oli sittenkin tullut jotain. Ostin vanhan avo-Citroënin, ja siinä vaiheessa minulla oli jo oikeita tyttöystäviä. Jotka kuitenkin jonkin ajan kuluttua jättivät minut, pettyneinä siihen, etten lopulta ollutkaan se aikaansaava johtajatyyppeiksi, jollaiseksi he olivat minua erehtyneet luulemaan.

En ollut onneton enkä onnellinenkaan, mutta kun eräänä kuumana, hiostavana kesän iltapäivänä sain Bernardsedältä kirjeen, tiesin, että kaikki muuttuisi ja että sisimmästäni olin yhä se sama haaveksija, joka sydän pamp-

pailien oli istunut pienen teatterisalin pimeässä valmiina sukeltamaan toisiin maailmoihin.

Oli tapahtunut jotain, mitä kukaan ei ollut pitänyt mahdollisena. Bernard-setä, joka oli täyttänyt jo seitsemänkymmentäkolme, oli tavannut elämänsä naisen ja halusi muuttaa hänen kanssaan Côte d'Azurille, sinne, missä oli lämmintä ympäri vuoden ja maisema hehkui hyvin erityislaatuudessa valossa.

Tunsin vihlaisun sydämessäni, kun luin että hän aikoi luopua Cinéma Paradis'sta.

Claudineen tutustuttuani minusta yhtäkkiä tuntuu, kuin aina olisi elokuvaprojektori ollut minun ja elämän välissä, hän kirjoitti kömpelöllä käsialallaan.

Viimeiset vuoteni haluan nyt itse olla pääosassa. Siitäkin huolimatta tulen surulliseksi, kun ajattelen että paikasta, jossa yhdessä vietimme niin monet mieluisat iltapäivät, kenties tulee ravintola tai jokin sellainen uudenaikainen tanssi-paikka.

Kun ajattelin, että vanha elokuvateatteri voisi joutua niin rajun muodonmuutoksen kouriin, vatsaani väänsi. Ja kun Bernard-setä kirjeensä päätteeksi kysyi, saattaisinko minä kuvitella palaavani Pariisiin ja ottavani Cinéma Paradis'n hoitaakseni, melkein huokaisin helpotuksesta.

Vaikka elätkin tätä nykyä hyvin toisenlaista elämää, poikasesi, olet kuitenkin ainut, jonka voisin kuvitella seuraajakseni. Olit jo lapsena hulluna elokuviin, ja saattoi nähdä, että sinulla on erinomainen kyky tunnistaa hyvä elokuva.

Minua hymyilytti muistelllessani Bernard-sedän entisajan paatoksellisia esitelmiä, sitten katseeni liukui viimeisten ri-

vien poikki, ja vielä kauan niiden lukemisen jälkeen tuijotin paperia, joka käsissäni oli alkanut väreillä ja tuntui sitten repeävän auki kuin Orfeuksen peili konsanaan.

Muistatko, Alain, miten aina kysyit minulta, miksi pidät elokuvista enemmän kuin mistään muusta? Nyt kerron sinulle vastauksen. Lyhin tie sydämeen kulkee silmien kautta. Älä unohda sitä koskaan, poikaseni.

Puoli vuotta myöhemmin seisoin Pariisissa laiturilla Gare de Lyonin asemalla, mistä kaikki junat lähtevät etelään, ja vilkutin Bernard-sedälle, joka etääntyi yhdessä kullannuppunsa kanssa, ihastuttavan pikku rouvan, jonka kasvoissa risteili lukemattomia naurunryppyjä.

Heilutin, kunnes näin enää sedän valkoisen nenäliinan, joka huiski ilmassa tarmoa täynnä. Sitten otin taksin, joka vei minut takaisin lapsuuteni tärkeimpään paikkaan. Cinéma Paradis'hin, joka nyt oli minun.

ALAIN BONNARD pitää pientä ja tunnelmallista elokuvateatteria Pariisin sydämessä. Keskiviikkoisin teatterissa pyörii rakkauselokuvien sarja, ja joka viikko näytäntöön saapuu punaiseen takkiin pukeutunut nuori nainen. Ja joka kerta hän istuu samalla paikalla rivillä 17. Alain ei saa salaperäistä kaunotarta mielestään ja rohkaistuu viimein pyytämään häntä ulos. Alain ja Mélanie hullaantuvat toisiinsa, mutta seuraavaa tapaamista ei tule, sillä Mélanie katoaa. Alainin kuumeiset etsinnät eivät tuota tulosta, varsinkaan kun samaan aikaan Alainin huomion vie kuuluisa amerikkalainen ohjaaja ja hänen tähti-näyttelijättärensä, jotka valikoivat uuden elokuvansa kuvauspaikaksi Alainin pikku teatterin.

*Sisältää myös keskiviikkoiltojen *Les Amours au Paradis* -rakkauselokuvasarjan ohjelman!*

"Tarina, jota yksikään elokuva ei voisi kertoa paremmin."

RHEINTALER WEEKEND

"Yhtä romanttinen kuin Woody Allenin *Midnight in Paris*."

FREUNDIN

"Esirippu laskeutuu, ja kaikkien sydämet avautuvat!"

BRIGITTE

Kansi: Christina Krutz Design

Kuvat: Mauritius Images / Axiom Photographic ja Arcangel

84.2 | www.tammi.fi | ISBN 978-951-31-7794-2